

**Меморіальний захід 3 травня 2024 року о 10.30 год.
до 79-ї річниці бомбардування кораблів-в'язнів**

**Цвинтар почесних поховань "Кап Аркона", Штутгофвег, Нойштадт у
Гольштейні**

Церемонія покладання вінків та прапороносці

Кадіш Натан Грінберг, рабин єврейської громади Любека

Хор Кюстенгімназії м. Нойштадт у Гольштейні: "Маврські солдати

Вітальне слово Мартіне Леттери, президент Amicale Internationale KZ
Neuengamme e.V.

Привітання Генріха-Антон Хольтфестера, мера міста Нойштадт у Гольштейні

Привітання Тімо Гаарца, районного адміністратора округу Остгольштайн

Виступ Жана-Люка Гадона, племінника Сержа Леопольда Каммана

Внесок Кюстенгімназії Нойштадт у Гольштейні та робочої групи

Нойенгамме: Біографії в'язнів

Хор школи Якоба-Лієнау в Нойштадті в Голштині: Dona Nobis Pacem

Прощання Мартіне Леттери

Опісля

Єврейське кладовище на вулиці Грасвег, Нойштадт у Голштинії

Покладання вінків та кадіш від Натана Грінберґа

Під час урочистої події будуть зроблені фотографії та зняті фільми. Якщо ви не бажаєте, щоб вас фотографували або знімали на відео, ви можете звернутися безпосередньо до фотографа та знімальної групи.

Пам'ятний захід організують Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V. та місто Нойштадт у Гольштейні за підтримки Мережі дітей та молоді Нойштадта в Гольштейні, шкіл Нойштадта, Робочої групи Нойштадта, Фонду меморіалів Шлезвіг-Гольштейну та Фонду меморіалів та навчальних місць Гамбурга.

Меморіали та місця навчання в пам'ять про жертв нацистських злочинів.

Мартіне Леттері
Президентка Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 травня 2024 року
Нойштадт-Пельцерхакен

Дорогі в'язні концтабору Нойенгамме, дорогі родичі, шановні учасники.

Від імені міста Нойштадт у Гольштейні та Amicale Internationale KZ Neuengamme я хотів би привітати, зокрема, родичів Жан-Люка Гадона, Крістофа ван Міропа, Бруно Нойрата-Вільсона та Магду Вайсен, які приїхали з усієї Європи, щоб бути тут сьогодні. Я також хотів би привітати Генріха-Антон Хольтфестера, мера міста Нойштадт у Гольштейні, і Тімо Гаарца, районного адміністратора Остгольштейну.

Перед тим, як представитися, невелика практична порада: будь ласка, майте на увазі, що ми сьогодні знімаємо, тут присутні кілька знімальних груп.

Мене звати Мартіне Леттері, я президент Amicale Internationale KZ Neuengamme. Разом з містом Нойштадт AIN вже багато років поспіль організовує вшанування пам'яті жертв Голокосту 3 травня.

Amicale була заснована в 1958 році колишніми в'язнями концентраційного табору Нойенгамме. Вони вирішили зберегти пам'ять про події в цьому концтаборі та численних підтаборах. Сьогодні Amicale Internationale KZ Neuengamme представляє національні асоціації колишніх в'язнів концтабору Нойенгамме та їхніх родичів з Бельгії, Данії, Німеччини, Іспанії, Нідерландів, Польщі, Франції.

Катастрофа, яку ми тут вшановуємо, сталася 79 років тому. Це здається дуже давно, але все ще важливо пам'ятати про це. Це стосується не лише колишніх в'язнів і тих, хто вижив, але вони, можливо, більше за інших знають, що означає, коли руйнується верховенство права. Колишні в'язні пережили це на власному досвіді, родичі бачили, що це зробило з їхніми близькими і як це продовжувалося протягом багатьох поколінь. Ось чому важливо, щоб ми пам'ятали про катастрофу сьогодні, як данину пам'яті жертвам і як нагадування для сьогодення. Ось чому важливо також неодноразово називати те, що сталося 3 травня 1945 року. І саме це я зроблю нижче.

Протягом кількох тижнів, що передували цьому дню, концентраційний табір Нойенгамме та його численні табори-супутники були евакуйовані. У такий спосіб нацисти сподівалися замести сліди своїх злочинів. Близько 10 000 в'язнів висадилися в Любеку, де їх посадили на кілька кораблів, що стояли в гавані. Два з цих кораблів, "Кап Аркона" і "Тільбек", кинули якір біля Нойштадта 3 травня.

О 15:00 того ж дня британські "Тайфуни" атакували ці два кораблі, припускаючи, що на борту перебувають німецькі військовослужбовці-втікачі. На борту "Кап Аркони" перебувало близько 7 000 в'язнів, а на борту "Тільбека" - від 2 500 до 3 000. "Кап Аркона" охопило полум'я, "Тільбек" відносно швидко затонув. На обох кораблях почалося справжнє пекло. В'язні намагалися врятувати свої життя, але це вдалося лише небагатьом. Більшість потонули або згоріли, британські літаки розстрілювали потопаячих, німецькі есесівці та хлопці з Гітлерюгенду розстрілювали тих, хто дістався до берега. 7 000 людей загинули жахливою смертю.

Генріх Хольтфестер

Мер міста Нойштадт у Гольштейні
3 травня 2024 року
Нойштадт-Пельцерхакен

Пані та панове,

У житті людей є дні, які глибоко закарбувалися в їхній свідомості певними подіями. Це стосується, насамперед, катастрофи на мисі Аркона 3 травня 1945 року, яка була спричинена трагічними обставинами і в якій загинуло понад 7 000 людей.

Однак, жива пам'ять також означає включення та реалізацію нових подій. Завдяки щедрому фінансуванню з боку федерального та земельного урядів на будівництво, переобладнання та оснащення сучасного центру документації про цю катастрофу, ми нарешті можемо реалізувати цей проект. 29 лютого 2024 року міська рада одногосно прийняла рішення про реалізацію всіх необхідних для цього заходів.

З огляду на дуже тривожні правонаціоналістичні події по всій Європі, ми всі покликані засвоїти уроки націонал-соціалістичного варварства і виступити за те, щоб така нелюдська політика ніколи не повторилася. Це стосується і Німеччини!

Як можливо, щоб люди закликали до антисемітської поведінки на публічних мітингах і зборах? Ксенофобії та расизму в будь-якому вигляді не місце в нашому суспільстві, і їм не повинно бути місця.

На жаль, з'являється все більше груп, які поширюють цю ворожість праворуч і намагаються підірвати наші демократичні принципи. Багато з цих ідей нагадують темні часи в нашій країні. Ніхто з нас не повинен хотіти або підтримувати щось подібне.

За останні тижні в Німеччині понад 2 мільйони людей вийшли на вулиці для чергувань і демонстрацій. Щодня на вулиці виходить все більше і більше людей, тому що Німеччина є космополітичною, різноманітною і барвистою країною.

Я хотіла б подякувати пані Мартіні Леттері, президенту Amicale Internationale KZ Neuengamme, за спільний пам'ятний захід.

Дякую.

Тімо Гаарц
Районний адміністратор Остгольштайн
3 травня 2024 року
Нойштадт-Пельцерхакен

Шановна Мартіне Леттери (президент Amicale Internationale KZ Neuengamme),
Генріх-Антон Хольтфестер (мер міста Нойштадт),
Шановні гості та родичі, які приїхали сюди,
Пані та панове,

Дякую за запрошення на сьогоднішній урочистий захід.

Сьогодні ми відзначаємо річницю однієї з найсумніших подій Другої світової війни на балтійському узбережжі Німеччини. Це була одна з найбільших морських катастроф в історії. Це сталося в останні дні Другої світової війни в Любекській затоці, тож жорстокість війни не зупинилася на Остгольштейні 3 травня 1945 року. Понад 7000 людей втратили життя, і саме заради цих людей ми сьогодні стоїмо тут і вшановуємо їхню пам'ять.

Катастрофа на Кап-Аркона є болючим і тривожним прикладом жорстокості Другої світової війни та воєн загалом. І саме 3 травня - за п'ять днів до закінчення війни - змушує всіх нас задаватися питанням "чому?".

Тому для мене, як для районного адміністратора району Остгольштайн, дуже важливо бути особисто присутньою сьогодні на цьому заході. Разом з вами я хотів би згадати жертв, які трагічно загинули тут, дуже близько від нас, під час затоплення кораблів "Кап Аркона" і "Тільбек".

Ми можемо тільки уявити собі страх смерті і відчай, які панували під час потоплення. Але навіть через 79 років ця подія все ще впливає на нас, змушує сумувати і замислюватися водночас.

Наш обов'язок - зберегти пам'ять про цю сумну подію 3 травня 1945 року, щоб майбутні покоління могли винести правильні уроки з історії руйнування і смерті. Катастрофа на Кап-Аркона нагадує нам про відповідальність за те, що відбувається тут і зараз. У той же час, 3 травня цього року, ми вшанували пам'ять жертв катастрофи.

о в той же час, це 3 травня також нагадує нам про відповідальність за минуле, бо минуле нікуди не зникає.

Тому зараз як ніколи важливо мати культуру пам'яті, що охоплює всі покоління, яка культивує і живе тим, як окремі люди і суспільство ставляться до свого минулого і своєї історії. Наше громадянське суспільство відстоює такі цінності, як мир, людяність і толерантність.

Наша німецька конституція, наш Основний закон, відзначає 23 травня 75-ту річницю. Основою нашої Конституції є наш вільний і демократичний базовий порядок. Формулюючи нашу конституцію, матері і батьки Основного закону дуже свідомо пам'ятали про те, що ніколи більше не повинно виходити з Німеччини. У преамбулі Основного закону сказано "Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом і людьми, натхненний бажанням служити миру в усьому світі як рівноправний член об'єднаної Європи, німецький народ в силу своєї установчої влади ухвалив цей Основний Закон".

Наш Основний закон - це компас миру і свободи.

Давайте разом боротися за світ, в якому ніколи не зможуть повторитися війни і такі жахливі катастрофи - і в якому людяність і співчуття переможуть ненависть і насильство. Особливо зараз ми повинні чітко усвідомлювати цю відповідальність.

Нехай це вшанування буде не лише нагадуванням про минуле, але й закликом до свідомих і рішучих дій заради світу поваги, толерантності та відкритості.

Сьогодні ми сумуємо за жертвами 3 травня 1945 року, які нагадують нам про необхідність миру і дружби між народами.

Я хотів би подякувати всім, хто бере участь у сьогоднішньому вшануванні пам'яті.

Жан-Люк Гадон
Племінник Сержа Леопольда Каммана (Neuengamme, n°39779)
Вцілілий в Афінах
3 травня 2024 року

Нойштадт-Пельцерхакен

Я хотів би подякувати вам за те, що дозволили мені виступити сьогодні в цьому особливо трагічному місці і вшанувати мого дядька Сержа Леопольда Каммана. І можливість розповісти одну з тих індивідуальних історій, які дають обличчя жертвам, які свідчать - дуже недосконало - про жахливі страждання, яких зазнали всі депортовані, про величезну мужність, яку вони всі проявили, щоб майбутні покоління могли жити у свободі та мирі.

Мій дядько записав історію своєї війни на початку 1980-х років; його пам'ять про неї була ще живою. Минуло ще 40 років, перш ніж я знову прочитав його текст і знайшов його голос у цій жахливій і пронизливій історії.

Мій дядько народився 21 липня 1912 року в Каталонії, Франція. Його батько загинув у бою 5 листопада 1915 року. Економічна криза 1930-х років змусила його переїхати до Парижа, де в серпні 1938 року він одружився з сестрою моєї матері. Їхній син народився в березні 1939 року. У вересні відбулася загальна мобілізація.

Мій дядько вступив до піхотного полку в Безьє. Почався довгий похід, поки війська не досягли Сомми 31 травня 1940 року серед шуму німецьких повітряних нальотів і потоків біженців. Незабаром, залишившись без керівництва, війська розпорошилися, намагаючись дезорганізовано вирватися з оточення, всі хотіли висадитися в Сен-Валері-ан-Ко. 10 червня залишки роти мого дядька зіткнулися на скелі з першим німецьким танком.

Бій був коротким. Інший танк обстріляв їх ззаду. Група була знищена, а мій дядько отримав поранення в спину і плече. Поранених залишили і 12 або 13 червня перевезли до Аббевіля. В'язні перетнули Бельгію потягом, а потім поїхали через Дордрехт до Везеля і, нарешті, до Хемера у сумнозвісний Шталаг VI/A.

Незабаром мого дядька призначили до трудового загону в Шверте біля Дортмунда. Там до в'язнів все ще ставилися належним чином. Його рана

заживає, він працює в ливарному цеху, починає вивчати німецьку мову і ретельно та обачно планує свою самотню втечу. 13 листопада 1941 року він тікає на велосипеді до Аахена, потім товарним потягом до Льежа і, нарешті, до Парижа.

У січні 1942 року, після демобілізації у вільній зоні, життя починається знову.

Звісно, вражений поразкою, натхненний ідеалом, мій дядько поступово був охоплений мовчазним зобов'язанням, керуючись інстинктом товариськості, довіряючи людям, які його оточували, особливо у своїй роботі. Він тимчасово перебуває в провінції і тому виконує кур'єрські місії до анонімних контактів у різних місцях. Він приєднався до опору і примножив свої місії зв'язку між Парижем і макі в Бретані.

25 квітня 1944 року його заарештували в Ренні разом з кількома товаришами з його групи за доносом. Гестапівці катували його та утримували у в'язниці Жака Картье в Ренні. Побої, тривожне очікування і страти деяких з його товаришів перетворили його ув'язнення на жорстоке випробування.

2 липня в'язниця була евакуйована, а в'язнів перевезли у товарних вагонах до Комп'єна і табору Руаяльє, куди вони прибули 15 липня 1944 року. Всі очікували на швидке звільнення, оскільки союзники вже переможно висадилися в Нормандії понад місяць тому.

28 липня на станції Комп'єнь розпочалася подорож до Німеччини, а для багатьох - смерть (з 1652 депортованих у поїзді повернулися лише 542). Поїзд не зупинявся і прибув до табору Нойєнгамме 31 липня 1944 року.

Про життя в таборі і в підтаборах, про умови ув'язнення, постійне насильство, винищення на примусових роботах, голод, хвороби вже багато сказано...

Мій дядько мав номер в'язня 39779 і був переведений до першого табору-супутника, потім до табору Крігсмаріне на Везері. Там будували бункер для підводних човнів. Робота дуже важка, особливо коли йдеться про перенесення важких мішків з цементом з барж на берег і на будівельні майданчики. Втрат стає все більше, і в листопаді 1944 року їх замінюють новим контингентом. До березня 1945 року половина робочої сили зникла. Ситуація у Фарге була ще більш драматичною. Після роботи в'язнів командос запихали в блокгауз, де не було ні повітря, ні світла. Не забуваючи про бомбардування союзників.

У середині квітня 1945 року бої наближалися, і звільнення здавалося неминучим, коли надійшов наказ про евакуацію.

Усіх, хто більше не міг ходити, зігнали у вагони товарного поїзда: Напрямок Сандбостель. Там було 9500 людей, 3000 з яких померли під час транспортування або в наступні дні. Інші опиняються в Берген-Бельзені.

В'язнів, які були придатні до маршу, гнали дорогами. Перша зупинка у Фарге. На третій день колону вантажать на потяг, який везе їх до головного табору Нойенгамме. Після ночі, сповненої бомбових тривог і бійок, вони знову вирушили до Травемюнде. Там їх у жахливих умовах завантажили в трюми пасажирського судна CAP ARCONA, а потім перевантажили на менший вантажний корабель ATHEN. Рано вранці 3 травня британська авіація бомбардує кораблі CAP ARCONA, THIELBEK і DEUTSCHLAND, які стоять на якорі біля узбережжя під нацистським прапором. Починається жахлива трагедія. 7 300 депортованих втрачають життя. Судну ATHEN, яке знялося з якоря, вдається пришвартуватися до понтону в гавані Нойштадта. Екіпаж покинув судно. Після довгого очікування, ризикуючи життям, в'язні "Афіни" дістаються материка. Навпроти прибувають танки, це британські танки.

На честь моїх дядька і тітки, які вже померли і які взяли мене і мою сестру-близнючку після смерті нашої матері. Нам щойно виповнилося шість років.

Я.Л. Гадон

Мартін Леттери
Президент Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 травня 2024 року
Нойштадт-Пельцерхакен

Заключне слово

Той факт, що так багато родичів сьогодні тут, і що так багато з них беруть активну участь у цьому вшануванні, показує, що для них, для нас, важливо, щоб це відбувалося. А той факт, що сьогодні тут виступили бургомістр і районний адміністратор, свідчить про те, що місто Нойштадт і земля Остгольштайн визнають важливість цього вшанування пам'яті. Тому я хотів би подякувати промовцям за їхні слова і за їхню відданість справі. Я також хочу подякувати хорам Кюстенг'імназії та Якоб-Лієнаукул за їхній музичний внесок. Дуже важливо, що молодь також бере участь у цій панахиді. Я також хочу подякувати всім присутнім і сподіваюся, що зможу знову зустрітися з ними наступного року.